

Lappträsk, Fällismalm.
=====

Täydennyskaivauksia v. 1929.

Kertomukseen kuuluu 2 karttaa, 3 valokuvaa ja luettelo 9088:1-162. Vrt. myös valok. n:ro 6 ed. vuoden kaivauskertomuksessani sekä luett. 8954:153-156.

Lappträskin pitäjän Lindkosken kylän Anders Silvastin talon maalla sijaitsevalta Fällismalmin kivikauden asuinpaikalta löydettiin v. 1928 suoritetuissa tutkimuksissa koekuopasta β paitsi varhaiskampakeramiaa myös nuorakeramiikkaa, jonka lisäksi varhaiskampakeramisisissa paloissa oli muutamia, joissa oli koristeena ilmeisiä nuorajuovia (8954:153 - 156). Valaistuksen saamista varten molempien keramiikkain keskinäiseen ikäsuhteeseen oli laajempi kaivaus tällä kohden tarpeen. Sen suoritin syksyllä 1929.

Koekuoppa β , jonka ympärille kaivausalue v. 1929 avattiin, on harjun lounaisrinteellä ylen sakeassa metsässä, kuten jo viime vuoden kaivauskertomuksesta ja siihen liittyvästä valokuvasta n:o 6 selviää. Vietto lounaaseen on kuitenkin vähemmän selväpiirteinen, kuin mitä v:n 1928 kaivauskertomuksen kartta n:o 2, johon olen lisännyt uuden kaivausalueen, liian kaavamaisesti esittää. Tässä kaivettiin 57 m. Ylinnä ulotettiin kaivaus eräseen isoon noin 2 m korkeaan maakiveen, alhaalla jatkettiin sitä koeojana löydöttömään alueeseen asti. Korkeus yli meren pinnan oli, mitattuna v:n 1928 kiintopisteestä 24,14 - 24,95 m, kuten kartta 2 tarkemmin osoittaa. Maanlaatu oli kaivausalueen alaosassa savea, joka pintakerroksissaan ruudusta C:4 alkaen ylöspäin alkoi olla vähin hiekan sekaista, ylempänä hienoa

hiekkaa, pohjakerros suorastaan muurihiettaa. Varsinkin alueen yläosassa oli melkolailia kiviä, jotka - niiden alla kun oli usein kulttuurikerrosta - enimmäkseen olivat ilmeisesti kivikauden asutuksen aikana liikuteltuja. Kaivausalueen molemmilla puolilla oli kuopanteita (ks. karttaa 1) ja niiden vierellä ikäänkuin kuopasta luotu maakasa (mahdollisesti myrskyn kaatamien puiden jälkiä). Kaivausalue leikkasi muutaman tällaisen maakasan (ruudulla C 11 - 12) ja se näyttäytyi siinä selvästi kivikautta muoremmaksi, se kun oli kulttuurikerroksen päällä.

Kulttuurikerroksen alaraja. Koeojan alin ruutu C:2 oli löydötön. Ruuduilta C:3 ja C:4 tuli iskos kummaltakin, ensimmäiset saviastianpalat ja luumurut löytyivät ruudulta C:5, jonka pintakorkeus oli 24.30 m. Muuan saviastianpala oli 35 cm syvässä eli 23,95 m:n korkeudelta. Tästä alkoi siis kulttuurikerros, vielä lähes puhtaassa savimaassa. Korkeustulos harmonioi hyvin edellisenä vuonna kaivausalueelta II saadun löytöjen alarajan (24,01 m) kanssa.

Yleensä oli kulttuurikerros heikonpuoleista, samoin myös löytösato. Varsinaisia tulisijoja ei löydetty ainoatakaan. Ruuduilta D:10, C-D:11 tavattiin pitkulainen hiilikoko 45 - 75 cm syvässä; hiiliä ympäröi vaalea, lyijyhietamainen reunus ja punertava palomaa. Kiviä ei ollut. Mitättömämpi hiilikoko oli ruudussa F:8 - 9 n. 55 - 65 cm syvässä. Punertava palomaaläiskä, n. 1,5 m pitkä ja 0.75 m leveä, sisältävä luumuruja ja jonkun saviastianpalan, oli ruuduissa C-D:12, ulottuen 75 - 80 cm syvään. Pieniä lähes löydöttömiä kulttuurimaakuoppia, joiden pohja ulottui 80 - 90 cm syvään, näkyy kartalla myös ruuduissa F:9-10, H:12-13, G:13 ja D-E:16. Yleensä oli kulttuurikerros repaleista. Puhtaanvärinen hiekka alkoi siellä täällä jo hyvin matalalla.

Ruuduilla C-D:13-15 oli lähes 2 m pitkä, kapea kivilatomus, kuten luontaisia sorakiviä, n. 15-25 cm syvässä. Kiviä oli vain 1 kerros ja palaneita ne eivät olleet; palomaata, hiiliä tai nokea ei havaittu kivien kohdalla. Mutta useitten kivien alla oli kulttuurikerrosta, vieläpä erään alla saviastianpalakin

(9088:124). Kiviä on siis siirrelty kivikaudella (tahi - mikä on tuskin luultavaa - sen jälkeen). Ruudussa F:16-17 oli samanlainen pieni yksikerroksinen kivilatomus, 20 - 30 cm syvässä, mahdollisesti luontainen, joskin sen lounaispuolella oli 30-40 cm syvässä pieni hiilikoko. Näillä kohdin oli pintakerroksessa paljon isosta maakivestä irtautuneita kiviliuskareita. Molemmat kivilatomukset valokuvattiin parempien puutteessa (kuvat 2-3).

Kulttuurikerroksen laatua valaiskoot seuraavat mitat, jotka otin tarkoitukseni laatia pituus- ja poikkiprofiilit koko kaivauksesta, yritys, joka kuitenkin jäi kesken, kun ylempänä esiintyi kulttuurikerroksessa selviä merkkejä myöhemmistä häiriöistä (luotua maata kulttuurikerroksen päällä ruuduissa C:11-12, isosta maakivestä rapautunutta kivisoraa ja vahvaa ruostemaata kaivausalueen yläpäässä).

Koeoja, C:2: humuskerros 7-15 cm vahva, likainen savikerros 15 cm, kova valkoinen pohjasavi 22-30 cm syvässä.

C:3: humus 5-10 cm, likainen savi 25 cm, pohjasavi 30-35 cm syvässä.

C:4: humus 15-20 cm, likainen, ehkä jo vähän hiekansekainen, hiilisiruja ja kivenpaloja sisältävä savi 20-30 cm, pohjasavi 40-45 cm syvässä.

C:5: humus 15 cm, ruskealle vivahtava, alaspäin vaaleneva savi 25 cm, pohjasavi 40 cm syvässä. Ensimmäiset saviastianpalat ja luumurut (vrt. edellä).

C:6: humus 10 cm, likainen, ruskeahko, ehkä jo hieman hiedansekainen savi 20 - 25 cm, vaalea kova pohjasavi 30-35 cm syvässä.

Kaivausalue, linjan C ulkoreunaa myöten ylöspäin:

C:7: humus 10-15 cm, vaaleanruskea, hiekansekainen savikerros 15 - 20 cm, likainen savikerros 10 cm, kova pohjasavi 35-45 cm syvässä.

C:8: humus 8 cm, vaaleanruskea savensekainen hiekka 20 cm, pohjalla vaaleanharmaa hiekansekainen savi.

C:9: humus 5 cm, vaaleanruskea kerros (vrt. ed.) 30 cm. Pohjalla vaalea savihieta. Paikoin vahvoja lyijyhietasuonia.

C:10: humus 5 cm, sitten ruskeata, alaspäin vaalenevaa, juurien likaamaa hietaa n. 50 cm, sitten n. 5 cm paksu kerros saven ja hiekansekaisia paakkuja; pohjalla n. 60 cm syvässä hieno muuraushiekka.

C:11: humus ja nostomaa kaivausalueen ulkopuolella olevasta kuopasta sekä tämän alla vanha humuskerros, yhteensä 20-30 cm; sitten 10-20 cm ruskeaa kulttuurikerrosta, sitten vaalea pohjahiekka 40-50 cm syvässä. Savipohjaa ei ollut enää.

C:12: humuskerrokset ja nostomaa yhteensä 28 cm, heikko, vaaleanruskea kulttuurikerros 20 cm, pohjahiekka n. 50 cm syvässä.

Kaivausalue, linjan H ulkoreuna (kokonaan hiekkamaata);

H:8: humus 6 cm, lyijyhieta 5 cm, ruskea hyvin hieno hieta 15 cm, pohjalla vaalea muurihieta.

H:9: humus 10 cm, lyijyhieta 10-5 cm, ruskea kulttuurikerros alempana 20, ylempänä 25 cm, pohjalla vaalea hieno muuraushiekka.

H:10: humus 5 cm, lyijyhieta 5 cm, tummanruskea kulttuurikerros 15 cm, vaaleanruskea kulttuurikerroksen pohjaosa 15-20 cm, pohjahiekka 40-45 cm syvässä.

H:11: humus 10 cm, paikoin sen alla lisäksi ainakin saman verran lyijyhietaa; tummanruskea kulttuurikerros 40 cm, lyijyhieta-paikoilla vain 30-20 cm; pohjalla vaalea muurihieta 50-55 cm syvässä.

H:12-13: kulttuurikerroksen alareuna hyvin epätasainen, ruudussa H:13 aina 90 cm syvään pistäytyvä; tarkemmin profiilissa kartalla 1 (mittakaava 1:50).

Kaivausalue, poikkileikkaus linjan 10 yläreunaa myöten (kokonaan hiekkamaata);

C:10: humus 10 cm, vaaleanruskea hietakerros 45 cm, pohjalla vaalea muurihieta 55 cm syvässä.

D:10: humus 7 cm, sitten vaaleanruskeata hiekkaa 30-40 cm, sitten punasta palomaata ja hiiliä ruudun länsipuoliskolla aina 75 cm syvään pinnasta lukien, jolloin puhdas pohjahiekka tuli esille.

E:10: humus 10 cm, ruskea kulttuurikerros 30-40 cm, sitten vaalea muuraushiekka pohjalla (ruudun keskikohdalla oli kulttuurikerros koekuopan rikkoma).

F:10: humus 10-15 cm, ruskea, alaspäin vaaleneva kulttuurikerros 30-45 cm, pohjalla puhdas muurihiekka.

G:10: humus 10-15 cm, ruskea kulttuurikerros 30-40 cm, sitten puhdas muurihiekka.

H:10: humus 10 cm, lyijyhieta 5 cm, ruskea alaspäin vaaleneva kulttuurikerros 25 cm, pohjalla puhdas muurihiekka.

Löytöjen (9088:1-162) lukumäärä selviää seuraavasta taulukosta:

Talittoja, sädekiviliuskettä (9088:106)	1	kpl.
Sädekiviliuskeaseiden kpl. yleensä	10	"
Muita kiviaseiden paloja	4	"
Hioimen kappaleita	2	"
Teelmiä (isketty kivikiekko)	1	"
Sädekiviliuske-iskoksia	28	"
Kvartsi-iskoksia	22	"
Muita kivi-iskoksia	3	"
Saviastianpaloja, varhaiskampakeramiiikkaa	442	"
" , nuorakeramiiikkaa	277	"

Palaneita luumuruja

Hiiliä

Tähän on vielä lisättävä koekuopasta edellisestä vuonna saadut löydöt (8954:153-156): hiotun liuske-esineen pala, sädekiviliuskeiskos, kvartsi-iskos, 35 varhaiskampakeramista ja 32 nuorakeramista saviastianpalaa, sekä vähän poltettuja luumuruja ja hiiliä.

Löytökaluusto vastaa laadultaan samalla korkeudella sijaitsevilta v:n 1928 kaivausalueilta II ja III tavattua: sädekiviliuske-iskoksia on runsaasti, enemmän kuin kvartssia, ja varhaiskampakeramiiikassa ovat vallalla pääasiassa sen nuorempaan asteeseen kuuluvat kampaleimat. Aikaisempaan asteeseen kuuluvaa uurre- eli juovakoristelua on vähemmän. Nuorakampaa eli kierrenuoraa on verraten paljon. Ne yksinkertaisilla nuorajuovilla koristetut

varhaiskampakeramiset palat, joita edellisellä vuonna täältä löydettiin (8954:154) ja jotka osaksi olivat tämän uuden kaivauksen aiheena, kuuluvat nyt lisäksi löytyneistä saman astian palloista päättäen isoon astiaan, jossa on lisäksi ollut koristeina kuoppia ja kierrenuoraleimoja (9088:19, 21, 31, 36, 38, 50, 58, 143). Niistä edellisessä kaivauskertomuksessa lausumani otaksuna, että ne olisi selvitettävä nuorakampakeramiikan muunnoksena, saisi vahvistuksensa. Nuorakeramiikan jäljittelyltä nämä karkeat palat eivät suinkaan näytä.

Kaivauksen päätarkoitus, varhaiskampa- ja nuorakeramiikan keskinäisten ikäsuhteitten määrääminen ei saanut sitävastoin tästä tutkimuksesta kovinkaan paljoa lisävalaistusta. Tämä johtui siitä, että kulttuurikerros oli verraten ohut ja että löytöjä sen pohjaosista, yli 40 cm syvästä, tuli ylen niukasti. Kukin ruutu kaivettiin kahdessa erässä, ensin n. 30 cm syvään ja sitten syvemmälle. Kun kuitenkin osoittautui, että nuorakeramisia paloja esiintyi usein vielä 30 - 40 cm:n syvyydessä, poistettiin tutkimusta jatkettaessa maata jo ensimmäisellä erällä aina 35 - 40 cm:ä. Useimmiten loppuivat kuitenkin jo varhaiskampakeramisetkin löydöt tällä tasolla.

Itse kaivausten kuluessa saamani yleisvaikutelma oli se, että nuorakeramisia paloja oli etupäässä pintakerroksissa, lukuunottamatta joitakin harvoja poikkeuksia, joista huomattavin ruudulla H:12: tästä löytyi 9 pientä nuorakeramista palaa aina 80 cm syvästä; näytti kuitenkin ilmeiseltä, että ne tässä olivat varisseet jonkun lahoneen männyn napajuuren paikalle jäänyttä onteloa myöten syvemmälle ylempää, missä niitä oli runsaasti (vrt. 9088:91, 94). Luettelon tarkastus osoittaa kuitenkin, että muitakin nuorakeramisia paloja on syvemmän kaivauskerroksen löydöissä, kaikkiaan, myös juuri mainitut ruudun H:12 löydöt mukaan lukien, 21 kpl, mikä on n. 7,5% niiden koko löytömäärästä. Varhaiskampakeramisia paloja on syvemmästä kaivauskerroksesta (30-40 cm:n tasolta alaspäin) 66 kpl. eli n. 15% koko määrästä. Onhan siinä kylläkin hieman eroa, mutta kuitenkin

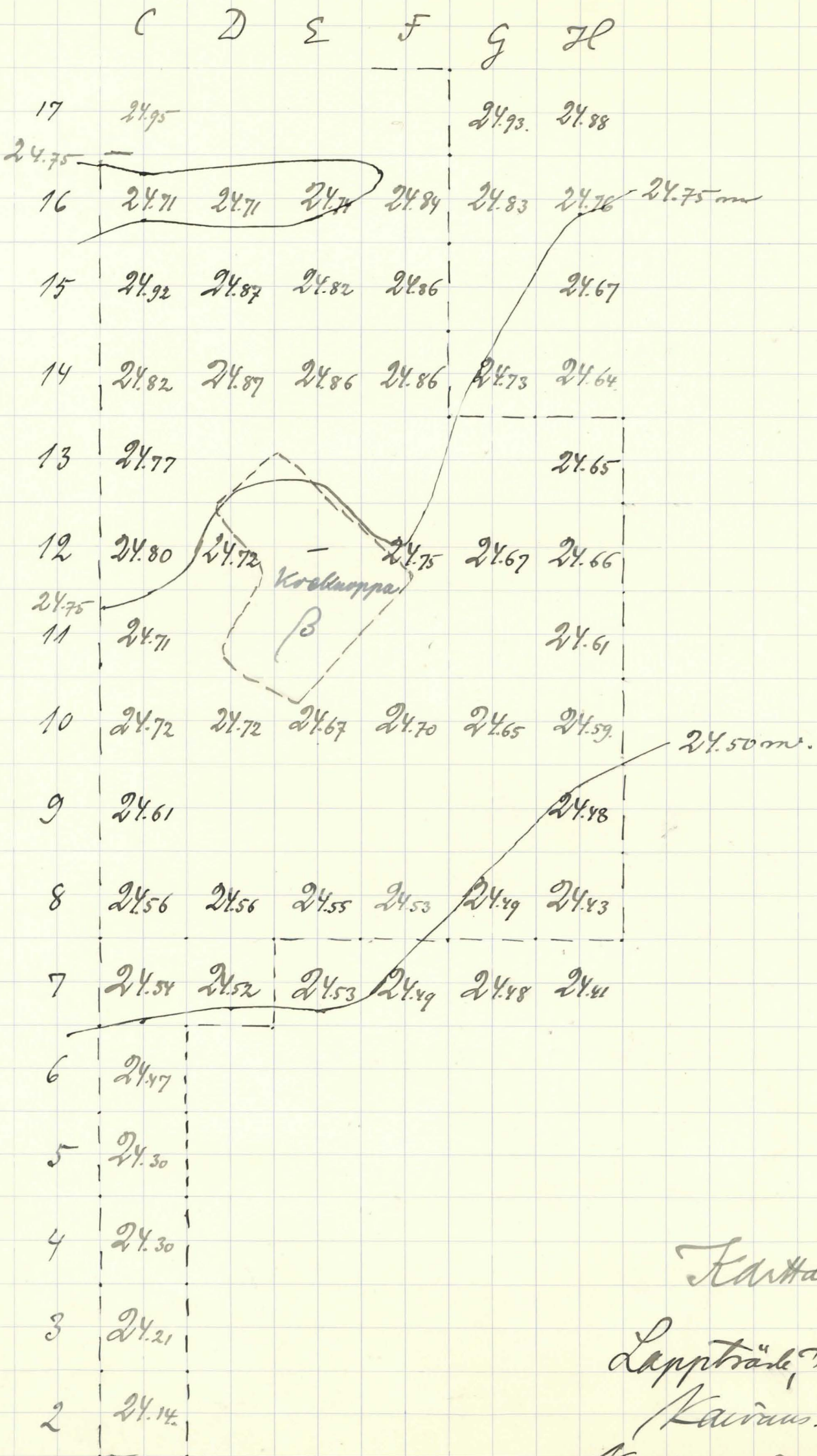
kin siksi vähän, että päätelmä nuorakeramiikan nuoremmuudesta olisi yksin tämän löytöpaikan havaintojen nojalla jäänyt tekevä. Onneksi ovat todisteet nuorakeramiikan nuoremmuudesta muiden löytöjen ja muiden seikkojen nojalla siksi selvät, että asiasta ei voine olla epäilyksiä.

Niinpä saamme, kuten jo edellisessä kaivauskertomuksessani on tehty, päätellä, että paikka, joka merenranta-aikanaan on ollut alkeellisten kalastajien asuttama, on niinkuin moni muukin hiekkamaa Lindkosken tasangon reunalla (Heimbacken, Pockarbacken) ollut jälleen nuorakeramisella ajalla ihmisten tyyssijana, jotka käyttivät merestä kohonneita reheväkasvuisia savitasankoja laidunmaina ja kenties alkeelliseen viljelykseenkin. Että tässä tosiaankin kaksi eri asutuskerrosta leikkaa toisiaan, siitä on viittauksena nuorakeramisten löytöjen epätasainen jakautuminen kaivausalueella. Niitä oli etupäässä kaivausalueen keskivaiheilla, varsinkin sen itäreunalla, mille taholle näiden löytöjen luulisin jatkuvan. Alueen ylä- ja alaosista ne joko puuttuivat tai olivat hyvin niukkoja. Pehmeässä hiekassa ovat asutusmuistot sitten sekaantuneet toisiinsa ja kun vanhempi asutuskerros paikalla on ollut ohut ovat myöhemmän asutuksen jätteet penkoutuneet siihen lähes sen pohjaa myöten.

Nuorakeramisista astianpaloista mainittakoon vielä että ne ovat, kuten tavallisesti, pieniä, enimmäkseen koristamattomia mura. Joitakin pohjapaloja ja katkelmia piirtorivi- ja kaulavyökoristeista voi erottaa. Kivikalustosta kuuluu varmastikin osa kvartsi-iskoksista, joita täällä oli suhteellisesti enemmän kuin vastaavilla vuoden 1928 kaivausalueilla (II ja III), tähän myöhempään asutuskauteen.

Yllä selostetut tutkimukset suoritin 26 - 30 p. syyskuuta 1929.

Arne Europaeus

Kartta 2.

Lappträsk, Hällisnalan
 Kaivaus. v. 1929.
 Korkeusmitat, laadittu
 Kuntopisteen v:n 1928
 kaivauksissa (25.95).

Lappträsk, Fällisnalm,
Samo Euroopalaisen Kaivaukset 1929.

lev. 7327.

Kuva 2. Kaivausalueen yläpäätä kaakosta päin. Vasemmalla kivilatomus linjoilla 13-15, oikealla iso maakivi, johon kaivaus päättyi. Valok. 30.9.1929.

lev. 7328.

Kuva 3. Kivikasa ylemm. Kuvassa näkyvä ison maakiven kaakkoisnurkassa, ruuduissa F:16-17, etelästä päin katsoen. Valok. 30.9.1929.

Lappträsk, Fällisälmen, Silvartasui
Hiikkakuoppa, valok. A. Europaeus
28. 9. 1929.

lev. 7325-26.

Kuva sa Silvartasui Hiikkakuoppa Fällisälmenilla
etelästä ja lounasta päin. Vas. puoleisessa kuvassa löy-
dötöntä hiikkakuopan reunaa. Kivikauttinen asuinpaik-
ka-alue alkaa kuopan oikeanpuoliselta puolelta, mistä
löydettiin oikealle v:in 1928 (Kaivausalue I).

Humus ja tyhjyyttä
 Ruskea hilt. kerros
 Pohjakerros

H: 13 H: 12
 Profiilit 26-31: 12-13.

A B C D E F G H I

17
 16
 15
 14
 13
 12
 11
 10
 9
 8
 7
 6
 5
 4
 3
 2

Kartta 1.

- = hiltä
- //// = mokista maata
- |||| = Kulttuurikerros vahvemmasta
- ||||| = Pun. palomaata
- 0.15-0.20 Kiviä t. hiltä syvyys pinnasta laskien mtr. ssa.
- 45-90cm Kulttuurikerroksen syvyys kohdalla.
- p. = pintaan olti tuleva(kivi).

Lappträsk
 Fällisalm, A. Europacabren
 Kaiwas v. 1929

